

Українська держава (гетьманат Павла Скоропадського). Утворення Директорії. Антигетьманське повстання

Передумови встановлення гетьманської влади

Невдалі реформи та соціалістичні експерименти Центральної Ради, яка нехтувала приватною власністю, призвели до глибокої економічної кризи в країні. Тож, у зміні державної влади в першу чергу були зацікавлені заможні українці та середній клас. Водночас країни Четверного союзу були розчаровані неспроможністю Центральної Ради виконувати умови Берестейського договору. Об'єднавши свої зусилля з українською опозицією, вони почали шукати серед відомих українців кандидатуру, яка б очолила країну і задовольнила усі сторони. Таким виявився Павло Скоропадський — військовий, землевласник, до того ж гетьманського роду. Його прихід до влади мав на меті відновити українську історичну традицію Гетьманщини.

Гетьманський переворот

Ключовою подією в здійсненні державного перевороту став кількатисячний з'їзд хліборобів-землевласників, які представляли інтереси поміщиків та заможних селян. Відбувся з'їзд 29 квітня 1918 року в будівлі Київського кінного цирку. Делегати з'їзду, емоційно виголошуючи промови, наголошували, що в Україні слід встановити владу сильної руки, яка зупинить ці безчинства.

В ніч проти **30 квітня** озброєні прихильники Скоропадського захопили урядові будівлі УЦР.

Павло Скоропадський походив з українського козацько-старшинського роду Скоропадських. Його дитинство минуло у Тростянці, що на Чернігівщині. Він отримав вищу освіту у Петербурзі, згодом став офіцером Російської імператорської армії, чотири

роки Першої світової війни служив у її лавах, з початком Української революції корпус Павла Скоропадського було українізовано і підпорядковано УЦР. Соціалістичних поглядів, притаманних більшості членів Української Центральної Ради, він не поділяв, адже вважав, що “право приватної власності є фундаментом культури і цивілізації”, а отже здійснення земельної реформи має відбуватися через виплату компенсації власнику, в разі відчуження в нього земель. Тож, Скоропадський стояв осторонь політичного життя в Україні аж до весни 1918 року, здійснюючи військову службу на користь УНР.

30 квітня 1918 року Павло Скоропадський звернувся з **«Грамотою до всього українського народу»**, в якій оголосив себе гетьманом України. Українська Народна Республіка тепер офіційно носила назву — **Українська держава**.

Гетьман Скоропадський отримав фактично диктаторські повноваження:

- мав право затверджувати закони;
- призначати і звільняти уряд та генеральних суддів;
- був верховним головнокомандувачем армії та флоту;
- керував зовнішньою політикою;
- мав право оголошувати надзвичайний стан, амністію, надавати громадянство.

При гетьманові була створена **Рада Міністрів**, яка виступала законодавчим та виконавчим органом влади водночас.

Склад гетьманського уряду:

- Головою гетьманського уряду став нащадок старовинного козацько-старшинського роду **Федір Лизогуб**;
- міністром освіти та мистецтв — куратор Київського шкільного округу, член російської партії Кадетів — Микола Василенко;
- міністром юстиції — професор права, юрист Михайло Чубинський (син Павла Чубинського);
- міністром закордонних справ — дипломат, колишній учасник УЦР та член партії УПСФ — Дмитро Дорошенко.

Гетьманський уряд формувався за фаховим принципом, а не за принципом партійної чи етнічної приналежності. Разом з тим за розпорядженням німецької адміністрації Павло Скоропадський дав письмове зобов'язання не допустити скликання Всеукраїнських Установчих зборів. Фактично це позбавляло український народ права законно впливати на державотворчі процеси в Україні.

Внутрішня політика Павла Скоропадського

Аграрна реформа була здійснена для налагодження ефективного ведення сільського господарства та прискорення виплат Четвертому союзу за Берестейським договором.

- Законом від 8 червня приватне землеволодіння обмежувалося двадцятьма п'ятьма десятинами (приблизно 25 га) на одну особу.
- Поміщики могли продавати землю Державному земельному банку, а той, мав організувати продаж землі селянам у розмірах, достатніх для ведення їхнього господарства.
- Селяни могли купувати землю на виплату.
- До проведення цієї реформи земля фактично залишалася в руках поміщиків для швидкого виконання умов Берестейської угоди.
- Селянство вважало, що земля без викупу має належати тим, хто її обробляє, а цього не сталося.

Реформа промисловості. Для відновлення ефективної роботи промислових підприємств гетьманський уряд пішов на кроки зі зміцнення трудової дисципліни. На практиці ці заходи вилилися у фактичну відмову від соціального законодавства УНР, зокрема встановлення на підприємствах 12-годинного робочого дня, а також заборону проведення страйків.

Реформована банківська мережа, прийнятий **збалансований державний бюджет**, вжиті заходи для становлення української грошової системи.

Військова реформа. Гетьман мав намір створити більш як 300-тисячну армію, оснащену новітньою технікою, з панцерними спецчастинами та авіацією. Відновлення повноцінної армії в Україні становило б небезпеку для німецької окупаційної влади. Втім, деякі заходи зі створення збройних сил гетьманові вдалося втілити в життя. Восени 1918 року чисельність армії, підпорядкованої гетьманові, становила близько 60 тисяч осіб.

Національно-культурні реформи.

- В усіх закладах середньої освіти вводилось обов'язкове вивчення української мови, літератури, історії та географії України. Мовою діловодства була українська.
- У Києві та Кам'янець-Подільському було відкрито нові державні українські університети, планувалось відкриття і в Ніжині.
- У листопаді було засновано Українську академію наук. Її очолив російський вчений біохімік Володимир Вернадський.

Зовнішня політика гетьмана Скоропадського

Відносини з більшовицькою Росією

Уряд більшовицької Росії у березні 1918 року підписав Брестський договір з країнами Четверного союзу. За його умовами радянська Росія зобов'язувалась визнати незалежність УНР та укласти з нею мирний договір.

12 червня 1918 року сторони підписали **Прелімінарний (попередній) договір** про припинення стану війни між Українською державою і більшовицькою Росією.

- Країни обмінювалися дипломатичними представництвами.
- Відновлювалося транспортне сполучення.
- Питання щодо визначення кордону між державами не було вирішене.

Радянська Росія висунула територіальні претензії на: частину Донбасу, Крим, Бессарабію (яку на той час контролювала Румунія), тоді як Україна претендувала на всі українські етнічні землі.

Проводячи антиукраїнську пропаганду серед населення, більшовики готувались до повалення гетьманської влади, як тільки німці покинуть територію України. Остаточного мирного договору між Українською державою та більшовицькою Росією так і не було укладено.

Розширення території Української держави

За гетьманування Скоропадського до складу України увійшла значна частина етнічних українських земель: Мозир, Белгород, Берест, Маріуполь, а також формально Холмщина та Підляшшя, але фактично ці землі перебували під контролем Австро-Угорської військової адміністрації.

Кримське питання

Німецька адміністрація не бажала передавати під контроль гетьманської влади Кримський півострів з військово-морською базою у Севастополі. Німці створили у Криму маріонетковий уряд колишнього царського генерала Сулеймана Сулькевича.

Скоропадському вдалося здійснити економічну блокаду півострова. Коли ж економічне життя Криму було паралізоване уряд Сулькевича пішов на переговори з гетьманом. І в жовтні 1918 року сторони конфлікту почали розробляти умови крайової автономії півострова.

Відносини з Антантою

Гетьманські дипломати в Румунії, Швеції та Швейцарії шукали контактів із представниками Антанти, намагаючись переконати їх у тому, що запрошення німців в Україну було не більш ніж намаганням захиститися від більшовиків. Проте представники Антанти Скоропадському відкрито заявляли, що Української держави вони не визнають і прагнуть відновлення «єдиної і неподільної Росії», до складу якої повинна увійти й Україна.

Передумови і причини антигетьманського перевороту

Німецька військова присутність гарантувала політичну стабільність гетьманському режиму. Водночас німецька адміністрація могла втручатися у будь-які справи внутрішньої та зовнішньої політики, що її проводив Скоропадський. Громадянські права та свободи українського населення зазнавали обмежень та утисків. Було заборонено страйки та масові зібрання, засоби масової інформації підлягали цензурі.

Не дивлячись на поміркований характер аграрної реформи Скоропадського, в очах селянства вона виглядала насильством «карних експедицій», що їх здійснювали німецькі та австрійські війська проти селян.

Улітку 1918 року майже всіма регіонами Української держави прокотилась хвиля селянських антигетьманських повстань, які жорстоко придушувались силами німецьких збройних формувань.

У Києві в травні 1918 року було сформовано центр опозиційного руху — **Український національно-демократичний союз**. Спочатку до його складу увійшли представники майже всіх українських політичних партій, включно з хліборобами-демократами. Проте згодом ключові позиції в Союзі зайняли

соціал-демократи та українські есери, витіснивши інші партії. Організацію перейменували на **Український національний союз**. Члени цієї організації звинувачували гетьманську владу в антиукраїнській діяльності. Загроза загострення конфлікту між урядом Скоропадського та опозицією спонукала гетьмана піти на поступки. Було сформовано новий український уряд, до складу якого увійшли представники Українського національного союзу. Однак вже у вересні 1918 року Союз почав готуватись до державного перевороту. Володимир Винниченко навіть зустрічався з російськими більшовиками і обіцяв дозволити діяльність їхньої партії в Україні якщо вони підтримають заколот проти гетьмана.

11 листопада 1918 року Німеччина підписала Комп'єнське перемир'я й Перша світова війна закінчилася.

- Перемога країн Антанти додала впевненості усім прихильникам відродження «єдиної неподільної Росії».
- Після капітуляції Німеччини активізувались і більшовики, які тільки й чекали слушного моменту відновити війну проти України.
- 13 листопада Павло Скоропадський дізнався, що Український національний Союз планує проти нього заколот.

Тож, гетьман постав перед вибором: поступитися владою українським соціалістам чи спробувати отримати підтримку від країн Антанти, уклавши союз із небільшовицькою Росією.

14 листопада 1918 року гетьман Скоропадський видав *Грамоту про входження України на федеративних правах до складу небільшовицької Росії*. Як наслідок — гетьман розпускає старий уряд і формує новий — проросійський, сподіваючись, на негайну підтримку Антанти у створенні антибільшовицького фронту. Однак цього не сталося.

Утворення Директорії УНР

Уночі проти **14 листопада 1918 року** на таємному засіданні Українського національного союзу, утворився комітет — **Директорія**, метою якого було повалення режиму Павла Скоропадського і відновлення Української Народної Республіки.

До складу Директорії увійшли:

- Володимир Винниченко,
- Симон Петлюра,
- Федір Швець,
- Андрій Макаренко,
- Опанас Андрієвський.

Центром антигетьманського повстання стало м. Біла Церква на Київщині. Там перебували основні війська повстанців — Українські січові стрільці (УСС).

Антигетьманське повстання Директорії

17 листопада 1918 року УСС вирушили до Києва і дорогою до столиці під залізничною станцією Мотовилівка відбувся бій між військами Директорії та гетьманськими частинами. Військо Директорії завдало нищівної поразки найкращим військам Скоропадського. Заколот Директорії підтримали селяни, які прагнули негайного розподілу земель та проукраїнські сили, які були проти федеративного союзу з небільшовицькою Росією. Проти Скоропадського виступили фактично всі його колишні прихильники. До кінця листопада влада Директорії поширилась майже на всю Україну.

Формально режим гетьмана зберігався в Україні до середини грудня, доки німецькі війська перебували у Києві. Коли ж Директорія уклала угоду з німцями про їх відхід з України, а в столиці почалося повстання, гетьман підписав акт зречення від влади.

В ніч на **15 грудня 1918 року** столиця опинилась в руках Директорії. У формі німецького офіцера разом із сім'єю Павло Скоропадський емігрував до Берліна.

Завдання

Прочитайте уривок з історичного джерела та дайте відповіді на запитання до нього.

Про передумови проведення яких реформ йдеться в уривку з історичного джерела? Які результати для Української держави мало втілення цих реформ? Поміркуйте, з якою метою гетьман здійснював ці реформи? Чому вони були для нього настільки важливі? Чи актуальні такі внутрішньополітичні заходи для сучасної України? Відповідь обґрунтуйте.

«Весь час об'єднаного життя України з Московщиною можна назвати тяжким 250-літнім ярмом національної неволі українського народу. Протягом цього довгого часу московська політика помосковлення й централізму зробила те, що український нарід забув, хто він і чиї ми діти. Дійшло навіть до того, що більшість синів України соромились називати себе Українцями, вживати свою рідну мову, вважаючи її за мову мужицьку, навіть носити національні прізвища».

З виступу П. Скоропадського в червні 1918.

Що почитати та подивитися додатково:

1. Держава UA. Гетьманат Павла Скоропадського. Український інститут національної пам'яті. <https://cutt.ly/ANXg1aY>
2. Гетьман Павло Скоропадський: від самостійності до федерації. Історична правда. <https://www.istpravda.com.ua/articles/2018/04/29/152371/>
3. Директорія: хто, чому, як? Історична правда. <https://www.istpravda.com.ua/articles/2018/10/18/153102/>
4. Українська держава гетьмана Павла Скоропадського. Пишемо історію. <https://www.youtube.com/watch?v=HXUNw98Oh9k>
5. Падіння Скоропадського та створення Директорії УНР. Машина часу. <https://www.youtube.com/watch?v=c4klunNjDOU>